

NAŠ ZADATAK

Programatski tekst glasila *Osvit**
(Mostar, 1898.)

Na području Bosne i Hercegovine sve do početka 20. stoljeća nije bilo legalnih predvjeta za nicanje stranačkog života, jer su austrougarske vlasti dopuštale gospodarsku i kulturnu ali ne i političku modernizaciju tamošnjega društva. Cenzura je pak onemogućavala slobodnije izražavanje u javnim glasilima. Do polovice 1896. izlazio je *Glas Hercegovca*, a njegov nasljednik, list *Osvit* (Mostar, 1898.), uspio je istaknuti osnovne crte hrvatske politike u Bosni i Hercegovini. Urednik *Osvita* bio je književnik Ivan Aziz Milićević, a izlazio je u Hrvatskoj dioničkoj tiskari. Pisanje *Osvita* bilo je pod utjecajem pravaške ideje, odnosno zalaganja za sjedinjenjem Bosne i Hercegovine s Hrvatskom.

[...]

O*svit* će se baviti *političkim događajima* u svijetu, te će osim političkih i običnih dnevnih viesti donositi takodjer i političke članke, viesti i izjave s osobitim obzirom na hrvatske zemlje i narod.

[...]

Svatko pak ima neosporivo pravo, da za boljim teži. Osobito se narodu ne može niti smije poreći to pravo već rad samoga toga, što taj narod postoji i živi, pa gdje god i kakav god on bio.

* Među osnivačima *Osvita* navode se: Martin Čule, Ilija Ivanković, Ivan A. Milićević, F. Ambro Miletić, Ivan Smoljan, F. Radoslav Glavaš, Toma Ljolje, P. N. Ančić, Š. Čorić i Toma Kovač. (*op. prir.*)

Izvor:
Osvit.
Glasilo za
politiku,
pouku i
zabavu,
Mostar,
br. 1,
27. srpnja
1898.

Na slici:
Grga Martić,
Stipe Radulović i
Ivan A.
Milićević

Takovo pravo ima i hrvatski narod, a to je pravo hrvatskoga naroda posvećeno i historijom, kroz koju je on čuvao i sačuvao barem temelj svoga bivstvovanja i život, svoje ime. A ime narodno jest ona veličanstvena zastava, pod kojom je narod kroz viekove svoj život provodio. Na toj častnoj zastavi narod je sjajnim ili tamnim bojama naslikao vedre ili tužne dane svoje, na toj zastavi, krvlju zaštrapanoj, narod je zapisao žrtve i dobića svoja. To je zrcalo njegova živovanja, tu su mu prilike i uzori, tu mu se prikazuju dusi njegovih otaca.

U tom je naša svrha, naša zadaća, kako naša, tako i svih nas. Okupljati se pod tu veličanstvenu zastavu, pod narodno ime hrvatsko, raditi za njegovu čast, ugled – to nam svima ima biti glavnom metom u našem radu. U tomu se i sadržava rad za obstanak, napredak, procvat i sreću naroda, a taj rad – jer ide za uzvišenim ciljem – mora biti i dostojanstven, mora se temeljiti na ćudoredju, moralu, mora ići za tim, da se narod pridigne, osviesti, da upozna sebe, svoje vrline, mane i pogreške, svoj ćitav život u prošlosti i sadašnjosti, da se u njemu uzdrži i još više uvrežuje plemenito mišljenje i volja za ćestit rad, dakle sami moral, da mu se kažu putevi i načini gospodarstvenoga nastojanja, da mu se iznose uspjesi zdrave nauke i prosvjete, da se priučava ljubavi, dužnostima, žrtvama državljanina i otaćbenika. Bez morala, bez poznavanja svojih dužnosti prama narodu i zemlji, koje si sin, bez zdrave prosvjete teško je i pojedincu i narodu raditi za dobru stvar, a kamo li izvojštiti joj pobjedu. Gospodarstveno pak blagostanje i napredak daje narodu još višu snagu, ulieva mu žilavost, koja ne nada se drugoj premoći.

Postaviv si to kao zadaću, za koju hoćemo a i dužnost nam je raditi, naravno je, da će način našega rada biti tomu primjeran, promišljen, ozbiljan. Naš rad, naša borba – jer rad je isto što i borba, a u borbi je život – odgovarat će svomu uzvišenomu zadatku, i nikada ne će to biti rad buke, rad vike, al za to ne ćemo suzprezati od opravdane strogosti proti svakoj neistini, proti zlu, proti nemoralu, koji osobito i namjerice bude naperen proti istini, pravu, glasu i mišljenju naroda. Kao pomagać i drug u tomu radu dobro nam došao svaki bez razlike, tko iz osvjedoćenja i iz ljubavi prama onomu, što je dobro, plemenito i sveto, iz ljubavi prama hrvatskomu imenu i narodu pristupa k nama, s tvrdom odlukom, da će priegorno s nama raditi i u plemenitu, požitvovanu se radu nadtjecati. Ćasovite hire ne smatramo osvjedoćenjem, a bez stalna, nepokolebiva osvjedoćenja mrtvo se je, bez njega nema ni rada ni nastojanja za obće dobro a po tom ni izgleda u budućnost.

Osvjedoćenje odlićnih sinova hrvatskoga naroda ovih pokrajina pokrenulo je *Osvit*, i to osvjedoćenje, koje stoji na zdravim osnovama, prelazi na uztrajan rad – a tim proriće i otkriva najljepše nade za budućnost!

HRVATSKA NARODNA ZAJEDNICA U BOSNI I HERCEGOVINI

(Sarajevo, 1908.-1909.)

Hrvatska narodna zajednica bila je prva stranačka organizacija Hrvata u Bosni i Hercegovini, nastala 1906. u Travniku prigodom posvete barjaka udruge "Vlašić". U stranci je prevagnuo utjecaj svjetovne inteligencije, povezane s franjevcima. Vodstvo stranke je prihvatilo aneksiju Bosne i Hercegovine. Držalo je da tamošnji Hrvati trebaju imati jedinstvenu narodnu organizaciju, koja zbog brojčane slabosti Hrvata i usporenijeg razvoja hrvatske nacionalne ideje treba biti otvorena za suradnju s drugim vjerskim i etničkim zajednicama, napose s predstavnicima muslimana. Prema vlastitim pokazateljima Zajednica je imala oko 40.000 članova.

Središnji odbor Hrvatske narodne zajednice u sjednicama od 22. do 25. februara 1908. zaključio je sljedeće:

I. *Hrvatska Narodna Zajednica u Bosni i Hercegovini* premda imade pred očima u prvom redu prosvjetne i privredne ciljeve ipak si je svjestna da i na ovim poprištima nemože uspješno raditi, ako u temeljnima političkim pitanjima ne ima pouzdana putokaza.

H. N. Z. uzimlje dakle podlogom svoga rada sljedeće političke zaslade:

- Bosna i Hercegovina jesu, koli po plemenu svojih starosjedioca, toli po državnom pravu hrvatske zemlje;
- usljed toga je prirodna težnja bosanskih Hrvata, da se B. i H. priključe kraljevini Hrvatskoj a došljedno tome Habsburškoj monarhiji.

Izvor:
Fond Zemaljske
vlade za BiH,
br. 36.250
I-J.B.
Arhiv Bosne i
Hercegovine,
Sarajevo.

Na slici:
Ivo
Pilar

- c) Bosanski Muslimani jesu po narodnosti nepreporni Hrvati. Pošto ali je u njih vjera nerazduživo spojena sa mnogima socijalnim uredbama, to Hrvati nemuslimani rado gledaju, da se Muslimani u gdje kojim smjerovima samostalno organizuju. Ostali će Hrvati naprotiv svaku organizaciju i svako nastojanje braće Muslimana u kulturnom i naprednom smjeru svima silama podupirati, a u važnijim pitanjima s njima sporazumno postupati. Imenito se uglavljuje, da će H. N. Z. katol. vjeru kao i Islam štititi od nepravdnih i nezakonitih napadaja skoje god bilo strane.
- d) Bosanski Hrvati nastojati će sa pravoslavnim življem, koji se zovu Srbima, podržavati najbolje odnose, stojeće nepomično na stanovištu strogog reciprociteta. Pošto bi ali ova ravnopravnost bila ozbiljno ugrožena, kada bi se B. i H. priklopile kojoj od postojećih balkanskih država, to bosanski Hrvati ne mogu simpatizovati sa težnjama pravoslavnog življa za ovakovim sjedinjenjem, nego smatraju dužnošću prama samima sebi, ovakovo nastojanje svima silama pobijati. Isto tako odbijamo misao eventualne potpune autonomije B. i H. dosljedno točki b) ovih punktacija.
- e) Hrvati u B. i H. uvidjaju, da bosanska-herceg. vlada ne može biti narodna i ne može u podpunoj mjeri udovoljavati narodnim potrebama dok se sadašnji državopravni odnošaj B. i H. nepromjeni i u smislu točke b) ovih punktacija ostvari. Prama sadašnjoj vladi zauzimaju bosanski Hrvati stanovište objektivne neutralnosti, te će svoje svakodobno stanovište spram nje zauzeti naprama tome, u koliko ona bude udovoljavala opravdanim željama i potrebama bosanskih Hrvata.
- f) Bos. Hrvati smatraju velikom pogibelji unositi u B. i H. političke strančarske težnje i razmirice iz Banovine i Dalmacije, te drže, da se svaki rad u B. i H. smije osnivati lih na čisto narodnom temelju, bez ikakve stranačke primjesine.
- g) Prima se predlog Dr. [Ive] *Pilara** glede naročitog podupiranja muslimana od strane H. N. Z. bez obzira kojoj stranci pripada.
- h) H. N. Z. zauzimaće prema katolicima nehrvatima u B. i H. stanovište takta i simpatije držeći se strogo načela reciprociteta.
- i) Oni Hrvati, koji nepriznaju hrvatstvo u B. i H. su neprijatelji hrvatskog naroda.
- j) Ove punktacije (a) – i)) primaju se jednoglasno kao vodeće ideje H. N. Z. u njezinom radu.

Nadalje je zaključeno:

II. 1.) Da se najprije vidi taktika vlade, pa onda neka se pretresa § 73; nakon jedne godine pako mora § 73 doći na pretres, da se on iz pravila eliminira, jer sadržava nepovjerenje prama Hrvatima.

2.) Da se za godinu dana pravila ne mjenjaju, nego neka se iz praktičnog opažanja u životu H. N. Z. kupe podatci, te neka se imenuje odbor t. j. 1 referent i 2 člana za redakciju novih pravila i nakon godinu dana nacrt pravilnika na pretres središnjem odboru podastire i onda neka se pravilniku previšnja sankcije isposluje.

* Dr. Ivo Pilar (1874.-1933.), jedan od suutemeljitelja i prvaka HNZ-a. (*op. prir.*)

- 3.) Da se organizacija po okružjama provede na taj način, da se dotični odbor cirkularom obrati na povjerljive osobe u svim mjestima okružja, da organizaciju provedu. Ako ovaj postupak ne bi imao uspjeha, tada imade okružni odbor izaslanika poslati, mjesnu skupštinu sazvati i na istoj odbor izabrati, a za ostala sela područja toga mjesta povjerenike izabrati.
- 4.) Da se § 4 u praktici propusti slobodnoj interpretaciji pojedinih odbora.
- 5.) Da s izradi popularni tumač pravila, te neka se letcima u 10.000 komada raspaća me-gju narodom.
- 6.) Da se preostatak od one polovice imovine mjesnih odnosno okružnih odbora (§ § 56 i 60) koja dotičnim odborima preostaje na raspoloženje, nakon podmirenja vlasti-te režije upotrebi: na kupovanje udjela hrvatskih poljodieljskih zadruga, koja H. N. Z. u sporazumu sa Centralnom bankom i štedionicom i u sporazumu s mjesnim odborima osnivati imade.
- 7.) Da je dužnost H. N. Z. kod vlasti isposlovati olakšice u porezima, da se ovakovim zadrugama podijeli porezne olakšice, kako je to običaj u monarhiji, te nastojati za tim, da oblast ide na ruku ovim zadrugama kod podielivanja zajmova.
- 8.) Da se embleme na štamplije i za društvene znakove prima heraldička forma i u hr-vatskom polju u sredini košnica, s jedne strane znak prosvjete s druge pako gospodar-stva: a u košnici napis H. N. Z.
- 9.) Da se mjesni odbori imadu uputiti, da ova pitanja i moguće priepore sa vlastima na-stoji riešiti sami kod svoga kotarskog predstojnika. Tek u slučaju neuspjeha imadu se obratiti na okružni odbor, koji imade stvar iznjeti pred okružnog predstojnika. Inter-vecija po organima zajednice imade se dati samo članovima.
- 10.) Da je dužnost okružnih odbora poraditi na tome, da sve hrvatske korporacije i sva udruženja sklonu, da budu po mogućnosti utemelitelji H. N. Z. a na svaki način da pri-stupe kao članovi.
- 11.) Da se akcija povede, da se medju narodom, osobito širokom masom seljaštva, pro-širi hrvatska svjest i da se uputi pismena adresa na katol. nadbiskupa, biskupe i provin-ciale u B. i H., da dadu tu svjest širiti po župnicima i svešćenicima. Onda da se širi me-dju seljaštvom list "Radnička obrana" a isto tako "Osvit" i "Hrvatski Dnevnik".
- 12.) Da H. N. Z. izdaje biblioteku u svezcima, (§ 3/1), a najprije hrvatsku povjest, koja bi izlazila u Mostaru i koja (biblioteka) da se preporuči na proširenje.
- 13.) Da okružni odbori popišu sve trgovce i obrtnike Hrvate katolike i muslimane u svome području i da te popise pošalju predsjedniku središnjeg odora, isto tako sve in-formacije preko njihove trgovine i financialnih odnošaja. Predsjednik središnjeg odbo-ra da pozove ravnatelja centralne banke i štedionice, da nadje grosiste u Monarhiji, od kojih će ponude zatražiti glede kurentne robe i hrane te da banka posreduje kod kupnje i prodaje a takodjer i ustanovi godišnju potrebu svega. Predsjednik H. N. Z. i Centralna banka imadu štitiiti jesenske i proljetne tržne cijene. Svrha te akcije jest hrvatskim kon-zumentima olakšati život i omogućiti nabavu jeftinijih potrebština.

Ravnatelj banke ima obširni elaborat izraditi o praktičnom provedenju te ideje.

14.) Da se po svima mjestima etablira i podupire hrvatski trgovci i obrtnike i da se iste financijalno podpomognu.

15.) Da se neda zemljišta Hrvata (katolika i muslimana) prodavati Srbima i da se takove kupoprodaje svima sretstvima zaprijeti. Naprotiv se imade nastojati, da Hrvati (katol. i musl.) što više zemljišta od Srba, event. i drugih narodnosti, kupuju.

16.) Da se po selima otvara radnje, dućane, birtije etc. po Hrvatima i da se na taj način istisnu Srbi.

17.) Da se popišu svi ove domaće obrte koji se od vlade i njenih organa zapostavljaju i zanemaraku (naime dundjeri, čebedžije i t. d.) i da se izposluje, da se oni podupiru po vlastima.

18.) Da okružni i mjesni odbori ustanove sve točarinske i duhanske (trafike) dozvole, i da se izposluje kod vlade, da se točarinske i duhanske dozvole podijeluje u razmjeru prama broju vjeroispovjesti.

19.) Da se izposluje kod vlade, da se narodu podijeli šuma za vlastitu potrebu (mehremat).

20.) Da se općinska rabota upotrebljuje samo u korist dotičnih općina a ne za državne ili kotarske ceste.

21.) Da se smanji (ublaži) šumske globe.

22.) Da se narodu dozvoli čumur i kreć paliti i ploče kovati.

23.) Da se domaća industrija zaštititi.

24.) Da vlada izda strogu naredbu proti pijanstvu, nošenju noževa, klatarenju, narušavanju javnog i noćnog mira i da su roditelji odgovorni za prekršaje djece.

25.) Da bolnice obzirnije postupaju proti bolesnicima.

26.) Da vlada dozvoljava olakšice kod osnivanja seoskih škola.

27.) Da se uvede obligatno pohađanje škole.

28.) Da se pozovu okružni odbori da za pitanja pod točkama 19.) – 27.) material kupe i pripreve predstavke na vladu.

29.) Da se u Hercegovini sabira material glede poteškoća i nedaća koje trpi naš narod kod sadjenja duhana te da na buduće zasjedanje okružni odbor u Mostaru iznese statistički material i formulira predloge glede koraka, kojima bi se narodnim tegobama moglo pomoći.

Taj predlog usvajao se jednoglasno, najglavnije iz tog razloga, što se produkcijom duhana minimalno 90% hrvatsko-katoličkog elementa bavi i što duhan bos. herc. eraru preko 9,000.000 K čista dohotka donosi i kad bi Hrvati katolici prestali baviti se produkcijom duhana, moglo bi eraru veoma neugodno biti, jer nebi imao odklen manjak u svom budžetu nadopuniti.

30.) Da se okružni odbor u Mostaru pozove, da glede paše za sitnu stoku i glede kozarine izradi opširni sa statističkim podacima obloženi elaborat, kojeg će predsjednik vladi predložiti.

- 31.) Da se kao glasila H. N. Z. sve hrvatske novine u zemlji upotrebi.
- 32.) Da se odbore H. N. Z. sa centralom i podružnicama "Napredka" kao i sa ostalim hrvatskim udruženjima sporazume, da radi štednje zajedničke prostorije i podvornike drže.
- 33.) Da H. N. Z. ima sudjelovati u izradbi pravila za bogoslovnu nastavnu uredbu, koja bi obuhvaćala gradnje katoličkih crkava, konfesionalni prirez za župe, kongrue i t. d. te da se izradjenje nacрта pravila povjeri Džamonji i Fra Marjanu Duiću zajedno sa predsjednikom okružnog odbora u Mostaru. Tu zadaću imade H. N. Z. uzeti u ruke iz razloga, da zajednica imade što snažniju ingerenciju kod rešavanja ovog važnog ekonomsko-prosvjetnog pitanja za katolički narod. Izradba nacрта imade se dokončati u roku od 2 mjeseca. Dotični zaključak imade ostati strogo rezervatan za sam središnji odbor. Konfesionalni prirez smatra Dr. *Mandić* neophodno potrebit već iz toga razloga, da se i katoličko činovništvo obliigira doprinositi izvjesni % u bogoslovne svrhe a ne da se tim, kao što je sada, opterećuje samo seljaštvo i radništvo. Dr. *Mandić* izjavljuje da je u tome danas postignut sporazum sa nadbiskupom *Štadlerom*.
- 34.) Da je za ove zemlje i za hrvatstvo od velike koristi nehrvate naseljavati, jer naš narod od njih u poljoprivrednom pogledu mnogo profitira, no ipak
- 35.) da se u prvom redu Hrvati katolici i muslimani naseljavaju. –
- 36.) Zakazuje se dojuče zasjedanje središnjeg odbora H. N. Z., u smislu § 48 pravila, u *Mostaru* u prvoj polovici mjeseca maja t. g. Dan zasjedanja će predsjednik pravodobno ustanoviti. –

Komunike:

Središnji odbor "H. N. Z." sastao se je 18. rujna o. g. u Sarajevu na drugo svoje redovito zasjedanje u godini 1909. te je, uzevši ozbiljno u pretres pravila "Hrvatske Katoličke Udruge", stvorio sliedeće zaključke:

Središnji odbor "H. N. Z." u sporazumu sa vidjenijim rodoljubima drži osnutak "Hrvatske Katoličke Udruge" opasnim korakom za čiste narodne težnje, koje idu za ujedinjenjem svih zemalja, gdje obitavaju Hrvati bez razlike vjeroispoviesti. Njezin pravac ide za tim, da od Hrvatstva načini skroz konfesionalni pojam, što stoji u podpunoj oprieci sa pojmom nacionalne misli. Dok "Hrvatska Narodna Zajednica", ne dirajući u vjerske osjećaje svojih članova, uzima pod svoje nacionalno okrilje sve Hrvate bez razlike vjere, dotle nacrt pravila "H. K. U." imade tako pretežno konfesionalni karakter, da je pristup inovjercima Hrvatima praktično izključen, dočim je pristup ne Hrvatima omogućen.

Prigovor, da "H. N. Z." ne zaštićuje dovoljno vjerskih, a napose katoličkih interesa, jest posve netemeljit, što dokazuje zaključak središnjeg odbora, usvojen 22. veljače 1908. Taj zaključak primljen je ovim danom i u pravila "H. N. Z." te glasi:

"Obzirom na postojeće propise vjersko-prosvjetne autonomije za pravoslavne i muslimane, prestaje djelokrug "H. N. Z." u vjerskim pitanjima, te se ograničuje jedino na katoličku vjeroispoviest. S toga u vjersko-prosvjetnim pitanjima "H. N. Z." prema svojim katoličkim članovima stoji na načelima katoličke vjere i morala".

Konačno je središnji odbor "H. N. Z." konstatirao, da će "Hrvatski Dnevnik", koji je zaključkom središnjeg odbora od 23. veljače 1908., prihvaćen glasilom "H. N. Z.", pre-
stao takovim biti, jerbo način njegova pisanja ne može se dovesti u sklad sa težnjama
"H. N. Z."

Mi se nikako ne istovjetujemo sa hrvatskom politikom preuzvišenoga gospodina dra.
Josipa Stadlera, vrhbosanskoga nadbiskupa, u koliko unosi u hrvatsku narodnu politi-
ku i katoličku vjeru.

Hrvatska je misao po svome bivstvu izključivo narodna, a u vjerskom je pogledu isto ta-
ko interkonfesionalna, kako je i katolička vjera u svom bivstvu otvorena svim narodno-
stima (internacionalna). Kako katolička vjera obuhvaća sve narodnosti, tako se hrvatska
narodna misao ne veže uz nikakovu vjeru. Hrvatski interkonfesionalni nacionalizam ne
smije se pomiešati sa anacionalnom i internacionalnom katoličkom vjerom.

Sarajevo, dne 25. rujan 1909.

Središnji odbor H. N. Z.

Predsjednik:

Dr. Nikola Mandić.

Tajnik:

Nikola Precca.

Članovi središnjeg odbora:

Dr. Jozo Sunarić. Fra Marijan Duić. Ivo Budimirović. Dr. Milan Katičić. Fra Angjeo
Franjić. Prof. Stjepan Janković. Dr. Ivo Pilar. Gjuro Topolnik. Fra Didak Buntić. Da-
ne Čubelić.

I. Ime i sjedište.

§ 1.

Ime je društvu *Hrvatska Katolička Udruga*, ili pokraćeno *H. K. U.*, a sjedište mu je u *Sarajevu*.

§ 2.

Djelatnost društva ograničuje se za sada na *Bosnu i Hercegovinu*.

II. Zadatak i djelatnost.

§ 3.

Zadatak je *H. K. U.*:

- a) buditi, njegovati, jačati i širiti čistu hrvatsku svijest na temelju starčevićanskog programa od 26. lipnja 1894.;
 - b) podizati hrvatski živalj u Bosni i Hercegovini na političkom, kulturnom, gospodarskom i socijalnom polju;
 - c) njegovati i jačati među svim katolicima Bosne i Hercegovine vjerski osjećaj, kršćansku čudorednost, kršćansku prosvjetu.
- Prema tome će *H. K. U.*:
- d) u narodnim pitanjima podupirati i raditi rame uz rame u korist zajedničkih narodnih ideala i sa

PRAVILA HRVATSKE KATOLIČKE UDRUGE

(Sarajevo, 1910.)

Krajem srpnja 1909. osnovana je nova politička skupina Hrvata u Bosni i Hercegovini. Jedan od glavnih razloga njezina pokretanja bila je ocjena da je Hrvatska narodna zajednica previše suspregnula katolička načela radi pregovaranja s pripadnicima drugih narodnih skupina u Bosni i Hercegovini. Povod za osnivanje bio je ulazak čelnika Hrvatske narodne zajednice u upravni odbor Ugarske agrarne banke, što se smatralo neprimjerenim činom u prilog mađarskih interesa u Bosni i Hercegovini. Ključnu ulogu u promišljanju djelovanja Hrvatske katoličke udruge imao je vrhbosanski nadbiskup Josip Stadler (1843.-1918.), koji je u političkom smislu podržavao pravaške ideje, a zauzimao se za trijalističko uređenje Monarhije, prema kojemu bi se Bosna i Hercegovina sjedinila s Hrvatskom, oko koje bi se okupile zemlje jugoistoka Monarhije. Politička gledišta Udruge objavljivana su u *Hrvatskom Dnevniku* iz Sarajeva. Udruga je ukinuta 1912. nakon postignutog kompromisa s Hrvatskom narodnom zajednicom.

I. Ime i sjedište.

§ 1.

Ime je društvu "*Hrvatska Katolička Udruga*", ili pokraćeno "*H. K. U.*", a sjedište mu je u *Sarajevu*.

§ 2.

Djelatnost društva ograničuje se za sada na *Bosnu i Hercegovinu*.

Izvor:
*Pravila
Hrvatske
katoličke
udruge,
Sarajevo,
1910.*

Na slici:
*prva stranica
izvora*

II. Zadatak i djelatnost.

§ 3.

Zadatak je "H. K. U.":

- a) buditi, njegovati, jačati i širiti čistu hrvatsku svijest na temelju starčevićanskog programa od 26. lipnja 1894.;
- b) podizati hrvatski živalj u Bosni i Hercegovini na političkom, kulturnom, gospodarskom i socijalnom polju;
- c) njegovati i jačati među svim katolicima Bosne i Hercegovine vjerski osjećaj, kršćansku ćudorednost, kršćansku prosvjetu.

Prema tome će "H. K. U.":

- d) u narodnim pitanjima podupirati i raditi rame uz rame u korist zajedničkih narodnih ideala i sa drugim organizacijama i osobama, ma koje vjeroispovijesti bile, ako imadu iste narodne ciljeve, u koliko se to ne bi kosilo sa katoličkim osjećajima udruge;
- e) u vjerskim pitanjima raditi zajednički i sa drugim katoličkim nehrvatskim ustanovama ili pojedinim osobama, ako taj rad ne bi bio na štetu hrvatskoj misli.

Vjerska propaganda među inovjercima ostaje posve isključena iz djelatnosti udruge, koja će u ostalom i na to paziti, da što bolje unaprijedi snošljivost i gragjanske odnose među pripadnicima sviju vjeroispovijesti.

§ 4.

Svrhu će "H. K. U." postići:

- a) podupiranjem, odnosno izdavanjem knjiga, časopisâ i ine dobre štampe, iz koje će čitatelji crpsti žara za domovinsku ljubav, zanosa u katoličkoj vjeri, pobude na ustrajan rad i štednju, pouke za političko djelovanje uopće i u pojedinim zgodama napose, upute za društveni život, gospodarski razvitak i umni napredak;
- b) imenovanjem povjerenikâ, a onda osnivanjem podružnica po mogućnosti u svakome mjestu Bosne i Hercegovine, gdje će pak u smislu ovih pravila, bilo u krilu same udruge, bilo samostalno, niknuti druge korisne ustanove, kao n. pr. čitaonice, pjevačka društva, seoske blagajne, seljačke, radničke, trgovačke, obrtničke, književne i ostale zadruge. Pod ovo spada i podupiranje već opstojćih sličnih ustanova, kao što i zauzimanje, savjetovanje i potpomaganje pojedinih privatnih ili zadružnih poduzeća u Bosni i Hercegovini, šegrtâ, gjakâ i drugih pojedinaca;
- c) sastancima, skupštinama, poučnim tečajevima, zgodnim predavanjima, izletima i zabavama;
- d) nastojanjem i agitacijom, da se svugdje uzima u obzir i iskazuje dužno poštovanje hrvatskom i katoličkom življu u Bosni i Hercegovini, navlastito hrvatskom jeziku;
- e) osobitim zauzimanjem za materijalni i moralni napredak siromašnjega dijela hrvatskoga katoličkog pučanstva u Bosni i Hercegovini, e da ga se podući u bolji, racijonalniji rad, da ga se spase od lihvarskih dugova, da mu se očuva imutak i tim ga se postavi na vlastito, slobodnije stanovište, a ako to ne bi bilo moguće, da se poradi, kako bi dotični imutak pao u hrvatske katoličke ruke;

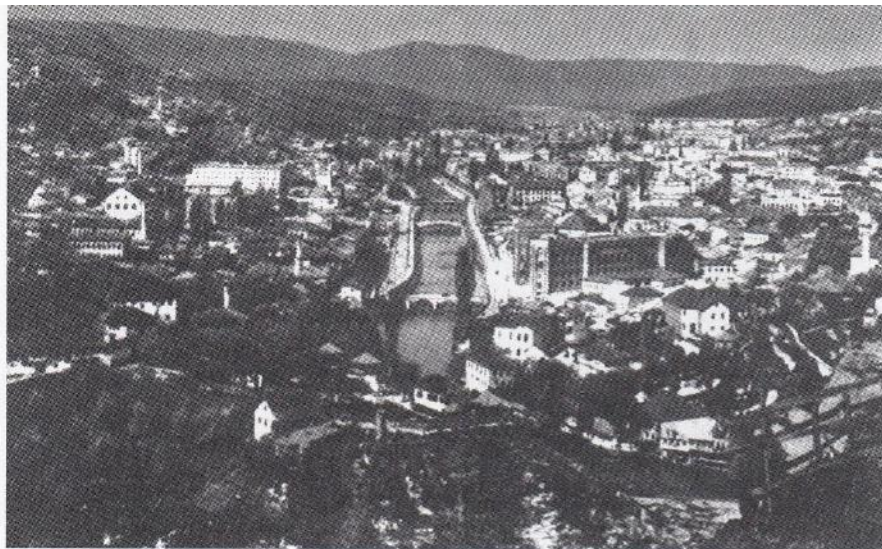
f) uzgajanjem vrsnih sila, koje će, nakon stečenog znanja i iskustva uložiti svoje sposobnosti u korist Hrvata i katolikâ u Bosni-Hercegovini u smislu ovih pravila.

III. Novčana sredstva.

§ 5.

Novčana sredstva "H. K. U." jesu:

- a) upisnine,
- b) prinosi raznih članova,
- c) dobrovoljni prinosi društava i pojedinaca,
- d) prihodi od zabava, društvenih novina i rasprodaje knjiga,
- e) dobici ukamaćenog društvenog novca.

ZAKLJUČAK HRVATSKOG SABORSKOG KLUBA U BOSNI I HERCEGOVINI

(Sarajevo, 1913.)

Prvi izbori za Bosanskohercegovački sabor održani su u svibnju 1910. godine, a hrvatski predstavnici su prema mogućnostima koje im je dopuštao saborski poslovnik ustrojili Hrvatski saborski klub. Članovi toga Kluba zagovarali su provedbu politike na temelju hrvatskoga državnoga prava, zbog čega su se povezali sa Starčevićevom strankom prava iz banske Hrvatske. Na čelu Kluba je bio Nikola Mandić (1869.-1945.), prvak Hrvatske narodne zajednice i potpredsjednik Sabora.

Hrvatski saborski klub na bosanskom saboru stvorio je u svojoj sjednici od 4. svibnja 1913. sljedeći zaključak:

Pošto je Hrvatski saborski klub vrhovna politička instancija za Bosnu i Hercegovinu te kao takova ujedno i najviša organizacija Hrvatske stranke prava u zemlji, čija je nekolicina članova i u vrhovnoj upravi stranke prava za cjelokupni hrvatski narod u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Istri, Bosni i Hercegovini zastupana, te pošto je nužno da ova organizacija zahvati što dublje korjena u narodnim slojevima, to se pozivaju svi članovi Hrvatskog kluba, da kao narodni poslanici svaki u svome izbornom kotaru, i to poslanik seoske i gradske kurije sporazumno u glavnoj varoši dotičnog okružja osnuju Hrvatske klubove stranke prava na programu od godine 1894. U tu će im se svrhu poslati pravilnik što će ga klub usvojiti na svojoj sjednici, koja će se obdržavati dne 17. o. mj.

Izvor:

*Hrvatska
Kruna,
Zadar,
br. 38,
10. svibnja
1913.*

Na slici:

*panorama
Sarajeva
s početka
XX. stoljeća*

